

ĐỀ bài

CẢM NHẬN VỀ VẼ ĐẸP
CỦA NHÂN VẬT BÀ HIỀN
TRONG TRUYỆN NGẮN

*Một người
Hà Nội*
CỦA NGUYỄN KHẢI.

Bài làm

Nét đẹp của văn hóa kinh kì xưa và nay đã và đang làm rung động bao trái tim người nghệ sĩ, trở thành nguồn cảm hứng nghệ thuật của thơ văn, họa và nhạc... Nguyễn Khải cũng là một nhà văn nhiều duyên nợ với mảnh đất nghìn năm văn hiến ấy. Nhà văn từng tâm sự, ông đã sống với Hà Nội qua nhiều thời đoạn, nhiều chặng đường của hiện thực đất nước, “thời nào nó cũng đẹp, một vẻ đẹp riêng cho mỗi lứa tuổi...”. Đặc biệt, với Nguyễn Khải, Hà Nội đẹp nhất ở những con người hào hoa, có bản lĩnh, tinh tế trong ứng xử, nhưng cũng đầy nghị lực kiên cường, thiết tha yêu Thủ đô, đất nước thân thương. Cảm nhận đó của nhà văn được thể hiện tập trung trong nhân vật bà Hiền – *Một người Hà Nội*.

Cũng như những người Hà Nội bình thường khác, bà Hiền đã cùng Hà Nội, cùng đất nước trải qua nhiều biến động thăng trầm nhưng vẫn giữ được cái cốt cách người Hà Nội, cái bản lĩnh văn hóa của người Hà Nội. Bà sống thẳng thắn, chân thành, giàu tự trọng. Nét đẹp của người Hà Nội ấy như bản chất tự nhiên bộc lộ ngay trong chính cuộc sống đời thường của một người vợ, người mẹ.

Là người phụ nữ có nhan sắc, yêu văn chương, thời con gái giao du với nhiều văn nghệ sĩ nhưng không chạy theo những tình cảm lãng mạn viên vông, bà Hiền “chọn bạn trăm năm là một ông giáo cấp tiểu học hiền lành, chăm chỉ, khiến cả Hà Nội phải kinh ngạc”. Người ta kinh ngạc vì nghĩ theo thói thường, còn bà Hiền không ham danh lợi, sự tính toán. Ông giáo tiểu học – mẫu người mô phạm, khiêm nhường – là mẫu người phù hợp với quan niệm của cô về tổ ấm gia đình – quan niệm chỉ có ở một người nghiêm túc với hôn nhân, đặt trách nhiệm “làm vợ”, “làm mẹ” lên trên mọi thú vui khác. Tình yêu của bà Hiền cũng là một tình yêu sáng suốt của người mẹ giàu tự trọng, biết nhìn xa trông rộng. Cái thời người Việt Nam thích đẻ nhiều con thì bà Hiền lại có cái quan niệm khác người – bà không tin “trời sinh voi trời sinh cỏ”, mà cho rằng con cái phải được nuôi dạy chu đáo để chúng có thể “sống tự lập”. Trong gia đình, bà Hiền luôn là người chủ động, tự tin vì bà hiểu rõ vai trò quan trọng của người vợ, người mẹ. Trước ứng xử của một người cháu đối với vợ mà theo bà là sự “bắt nạt quá đáng”, bà thẳng thắn phê bình và bảo: “Người đàn bà không là nội tướng thì cái gia đình ấy cũng chả ra sao”. Trong cách dạy con, bà dạy từ những cái nhỏ nhất. Chuyện ngồi ăn, cách cầm bát, cầm đũa, múc canh... chỉ là những chuyện vặt vãnh, nhỏ nhặt đối với nhiều người. Bà Hiền thì khác, bà coi đây là văn hóa sống, văn hóa người, hơn thế đây là văn hóa của người Hà Nội. Bà nhỏ nhẹ nhắc nhở: “Chúng mày là người Hà Nội thì cách đi đứng, nói năng phải có chuẩn, không được sống tùy tiện, buông tuồng”. Cái “chuẩn” trong suy nghĩ của bà Hiền là “lòng tự trọng”. Lòng tự trọng không cho phép con người ta sống hèn nhát, ích kỉ. Khi được hỏi: “cô bằng lòng cho em đi chiến đấu chứ?”. Bà Hiền trả lời: “Tao đau đớn

mà bằng lòng vì tao không muốn nó sống bám vào sự hi sinh của bạn. Nó dám đi cũng là biết tự trọng”. Và bà cũng lại chấp nhận khi em Dũng – con trai thứ hai của bà cũng muốn tiếp bước anh: “bảo nó đi tìm đường sống để các bạn nó phải chết, cũng là một cách giết chết nó”. Với bà Hiền, con người đánh mất lòng tự trọng thì chỉ còn cái chết – cái chết tâm hồn. Bà Hiền tôn trọng danh dự của con, hiểu con nên chấp nhận để con ra chiến trường nhưng bà không che giấu nỗi đau lòng, không vờ vui vẻ ồn ào. Với bà, đây là quyết định thật khó khăn nhưng hợp lí. Đó cũng là một quyết định của “một người Hà Nội” thiết tha yêu đất nước.

Đặt tên truyện là *Một người Hà Nội*, có lẽ nhà văn Nguyễn Khải như muốn khắc đậm cái bản lĩnh, cốt cách của người Hà Nội. Người đọc nhận ra “chất Hà Nội” ở bà Hiền còn bởi cái nét văn hóa lịch lãm, sang trọng trong cách bài trí phòng khách của bà: vừa cổ kính, quý phái và tinh tế, “suốt mấy chục năm không hề thay đổi” – một không gian hẹp nhưng lưu giữ cái hồn của mảnh đất kinh kì. Cuộc sống biến động từng ngày khó khăn theo những đổi thay khôn lường. Lối sống của một số người Hà Nội trong thời “kinh tế thị trường” khiến người ta – nhất là với những người yêu Hà Nội, không khỏi thất vọng (như những người mà nhân vật “tôi” quên đường phải hỏi thăm, anh chàng đi xe đạp, cô ca,...). Nhưng với bà Hiền, không chỉ làm ấm lòng người được bởi chính nét đẹp mang cốt cách người Hà Nội của mình, bà còn xua đi cái ấn tượng “hơi nghiệt” của người cháu – của người đọc bằng thái độ ung dung, tự tại, bằng sự khôn ngoan sâu sắc của trí tuệ. Bà nói về luật tự nhiên, về niềm tin: Hà Nội “thời nào nó cũng đẹp, một vẻ đẹp riêng cho một lứa tuổi”, bà “khiêm tốn và rộng lượng”, hòa mình với cảnh sắc Hà Nội “trời rét, mưa rây lả lướt chỉ đủ làm ấm áo chứ không làm ướt” bà đang lau chùi cát bát cổ để cắm hoa thủy tiên... Sự hài hòa đó là cái duyên riêng Hà Nội, nét quyến rũ của Hà Nội khiến người xa Hà Nội phải kêu thán “thấy Tết quá, Hà Nội quá, muốn ở thêm ít ngày ăn lại một cái Tết Hà Nội”.

Tác giả gọi bà Hiền là “một hạt bụi vàng” của Hà Nội. Nói đến hạt bụi – người ta liền tưởng tới sự bé nhỏ, tầm thường, ít ai nhận thấy và cũng chẳng có giá trị gì. Nhưng là hạt bụi vàng thì dù rất nhỏ bé, khiêm nhường nhưng lại mang giá trị quý báu – là tinh túy của giá trị cuộc sống. bao nhiêu hạt bụi vàng sẽ hợp lại thành những “áng vàng” chói sáng. Bà Hiền là một người Hà Nội bình thường, vô danh nhưng ở bà thấm sâu cái tinh hoa trong bản chất người Hà Nội. Những người Hà Nội như bà đã là “những hạt bụi vàng lấp lánh đâu đó ở mỗi góc phố Hà Nội”, tất cả đang “bay lên cho đất kinh kì chói sáng những áng vàng”.

Văn chương khắc họa lịch sử qua số phận cá nhân, trọng tâm phản ánh là con người, là đặc điểm, bản chất, cách ứng xử của con người trong những tình thế lịch sử nhất định. *Một người Hà Nội* là tác phẩm văn chương như thế. Nhân vật trung tâm là bà Hiền với những chặng đường đời song hành

cùng những biến động lớn lao của đất nước. Nhà văn đã có những khám phá sâu sắc về bản chất của nhân vật trên dòng lưu chuyển của hiện thực lịch sử. Là một con người, bà Hiền luôn gìn giữ phẩm giá, người cách là một nông dân, bà chỉ làm những gì có lợi cho đất nước. Là một người Hà Nội, bà đã góp phần làm rạng rỡ thêm cái cốt cách, cái truyền thống của một Hà Nội anh hùng và hào hoa – tôn thêm vẻ đẹp thanh lịch quyến rũ của “người Tràng An”. Chất nhân văn sâu sắc của ngòi bút Nguyễn Khải chính là ở đó.

“Muốn hiểu con người thời đại với tất cả những cái hay, cái dở của họ, nhất là muốn hiểu cách nghĩ của họ, cuộc sống tinh thần của họ, phải đọc Nguyễn Khải”. Nhận xét này của nhà nghiên cứu Vương Trí Nhàn thật xác đáng, nhất là đối với truyện ngắn *Một người Hà Nội* của Nguyễn Khải.